

Yahya Kemâl Beyatlı'nın Neo-Klasik Şiirleri

Gencay Zavotçu*

Özet: Yahya Kemâl Beyatlı, yirminci yüzyıl Türk Edebiyatı'nın en büyük şairlerinden biridir. "Bu dil ağzımda annemin sütüdür" dediği arı Türkçe ile yazdığı şiirleriyle büyük ve haklı bir üne kavuşmuştur. *Onun tarih bilinci, tarihi olayları devrinin diliyle ifade etme düşüncesine götürmüştür.* Bu düşünceden yola çıkan şair, Türkiye Türkçe'si ile söylediği şiirlerinin yanında Osmanlı Türkçe'si ile de şiirler yazmıştır. Aruz vezni ve eski nazım şekilleri ile söylediği şiirlerinde de başarılıdır. *Eski nazım şekilleri ile söylediği şiirlerini "Eski Şiirin Rüzgarıyla" adlı kitapta toplamıştır.* Bu kitapta gazel, tahmîs, taştîr vd. nazım şekillerinde şiirleri yer alır.

Anahtar Kelimeler: Yahya Kemal Beyatlı, Neo-klasik Şiir

Eslâf kapıldıkça güzelden güzele
Fer vermiş o neşveyle gazelden gazele
Sönmez seher-i haşre dek o şîr-i kadîm
Bir meş'aledir devredilir elden ele

Yahya Kemâl Beyatlı, Türk Edebiyatı'nın yakın geçmişte yetiştirdiği büyük şairlerden biridir. Nesir sahasında da güzel eserleri bulunmasına karşı şairliğiyle isim yapması şair yaradılışlı oluşu ve şiirdeki büyük yeteneği ile açıklanabilir. "Bu dil ağzımda annemin sütüdür" cümlesinde güzel bir söylemle nitelediği pürüzsüz ve sade Türkçe ile söylenmiş şiirlerinde kelimeleri mısralara ipliğe inci dizer gibi

* Yrd.Doç.Dr. Gencay Zavotçu, Kocaeli Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim üyesidir.

dizmiş, bu sayede isminin ölümsüzleşmesini sağlamıştır. Fakat O'nun şiirdeki büyüklüğünü sadece yeteneğiyle sınırlamak, şiirlerine maya olan diğer hususiyetleri göz ardı etmek olacaktır. Şiirin, bu şiirin mayasındaki mûsikî, engin tarih kültürü ve geçmişe olan saygınlıkla birlikte değerlendirildiğinde daha bir anlam kazanacağını söyleyebiliriz.

Yahya Kemâl'in hemen bütün şiirlerini *aruzla yazması ve mısraya olan saygısı*, şiirlerinde ilk bakışta göze çarpan bir şekil mükemmelliğini de beraberinde getirmiştir. Bu şekil mükemmelliğini tamamlayarak şiirine ahenk unsuru olan ve kendisinden sonra da A. Hamdi Tanpınar'ı etkileyen mûsikî zevkini ise

Üstâd elinde ser-te-ser âhenk olur lisân

Mızraba ses verir kelimâtıyla tel gibi

Elhân duyulmadıkça belâgat giran gelir

Lâf u güzâftan mütehasıl kesel gibi¹

beyitlerinde beyân ettiği gibi bir çok şiirinde gözlemlemek mümkündür. *Sonsuzluk özlemi* de şiirlerinde kendini gösteren ve değinilmesi gereken bir başka öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat Yahya Kemâl'in şiirlerinde üzerinde titizlikle durulması gereken iki öge daha vardır ki, onların belirtilmemesinin şiirinin değerlendirilmesini eksik bırakacağı düşüncesindeyiz. Bunlar; şairin çok önem verdiği engin tarih bilgisi ve onunla birlikte algılanması gereken geçmişe gösterilen saygıdır.

Yahya Kemâl'in Osmanlı Türkçesi ile ve eski tarzda (tarzdan amaç şiirlerin dış yapıları olup eski nazım şekilleri kastedilmiştir) bağlı kalarak yazdığı şiirleri de günümüz Türkçesi ile söylediği şiirleri kadar veya onlardan aşağı olmayacak ölçüde başarılıdır. O'nun eski dil ve nazım şekilleriyle şiir söyleme arzusunu bir heves ve gösteriş olarak algılamamak gerekir. Bu söylemin ardında engin bir tarih bilgisi ve geçmişe olan saygı, kendini hissettiren esas unsurdur. Fakat eski dil ve nazım şekilleriyle söylenmiş bu şiirleri yalnızca tarih bilgisinin ve geçmişe duyulan saygının bir yansıması olarak değerlendirmek doğru olmaz. Türk Edebiyatı'nı bir bütün olarak algılaması ve tarihin eski devirlerine ait olayları devrinin diliyle ifade etme düşüncesi, Yahya Kemâl'in önemseddiği sanat anlayışlarındandır.

Yahya Kemâl'in neoklâsik tarzda yazdığı şiirlerindeki amaçlarından biri de; geçmişe günümüze taşıma endişesidir. Çağdaşı olan şair ve yazarların bir kısmının *geleneye hiçbir şey borçlu olmamak için* edebi sahada eskiye ait öğeleri silip atma düşüncesinde olduklarını anımsarsak, Onun geçmişe sahip çıkma çabasıyla olgun bir edebiyatçı portresi çizdiği kendiliğinden anlaşılacaktır. Osmanlı Türkçesi'nin

¹ Yahya Kemâl (1962). Eski Şiirin Rüzgârıyla, Yahya Kemâl Külliyyatı (2), İstanbul: Baha Matbaası, s.39

genellikle olumsuz değerlendirmelere tabi tutulduğu bir dönemde, günümüz diliyle söylediği şiirlerinin yanında Osmanlı Türkçesi ve eski nazım şekilleriyle söylediği şiirleri, Onun Türk Edebiyatı'nı bir bütün olarak algıladığının açık bir göstergesidir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın,

Bütün bunlara rağmen Yahya Kemâl'e klâsik veya neo-klâsik değişimizin sebebi, Tanzimat'tan beri gelen nesillerde olduğu gibi eski şiirden ayrılma, uzaklaşma imkanları arayacağı yerde onun arasından, ona yaklaşma çareleri arayarak eserini vücuda getirmesinde, hatta eski dilde yazdıklarında onu kendi bütünlüğünde yenilemesindedir. Garip şeydir ki Yahya Kemâl bunu nesrinde de yapmış, o kadar inkar edilen eski nesri yenilemiştir.²

şeklindeki cümleleri de düşüncüyü doğrular niteliktedir. Bu görüş, O'nun eskiyi reddetme eğiliminin aksine olduğu gibi kabullenme ve yeniden yorumlayarak günümüze taşıma çabası içerisinde olduğuna dikkat çekmektedir. Tanpınar'ın yukarıdaki görüşü ile aynı doğrultudaki:

Yahya Kemâl'in mazhariyeti dil ve tarihte çeşitli görüşlere kadar giden bu kaynaklar mes'elesinde beyhude serablara kendini kaptırmaması, eski şiirimizi kendi realiteleri içinde ve tarihî realitemiz içinde görmesidir. Bunu söylemekle Yahya Kemâl'in eserinin mühim bir kısmını yapan tarafıyla eski şiire ve dile sırf bu kaynak ihtiyacı yüzünden gittiğini iddia etmiş olmuyorum. Onda gazel tecrübesinin Paris'te başladığını hemen hepimiz biliyoruz. En iyisi yetişme ve temayülleri ile, realite duygusu ve tarih bilgisi, hatta tarih sezişi ile -ikincisi birincisinden daha mühimdir- bu kaynak ihtiyacına en müsbet şekilde cevap verdi, bir bölünmeden başka bir şey olmayan bu çabalamayı esas ve büyük çizgiye getirmeye muvaffak oldu.³

şeklindeki sözleri de, Yahya Kemâl'in eski şiirimizi döneminin koşulları ve kendi gerçekliği içerisinde algılaması ile edebiyattaki bölünmüşlüğü belirli bir çizgiye getirme endişesinden kaynaklandığını belirtmesi bakımından dikkate değerdir.

Yahya Kemâl'in, geçmiş devirlerde yaşanmış olayları ait oldukları devrin diliyle ifade etme düşüncesiyle yazdığı şiirleri küçümsenmeyecek bir sayıya ulaşır. Bu şiirler, ölümünden sonra *Yahya Kemâl Enstitüsü* tarafından kitap haline getirilmiş ve *Eski Şiirin Rüzgârıyla* adı altında 1962 yılında yayınlanmıştır. Kitaptaki ilk şiir, Yavuz Sultan Selim'i ve döneminin olaylarını, tahta çıkışından ölümüne kadar kronolojik bir şekilde hikâye eden *Selimnâme*'dir. İlk şiir *Selimnâme* olmakla birlikte, gerek tarihî bir sıra, gerekse şairin tarih hakkındaki fikirleri göz önüne alınır-

² Tanpınar, A. H. (1992), *Yahya Kemâl*, İstanbul: Dergâh (İkinci Baskı), s.77

³ Tanpınar, a.g.e., s.124-125

sa, kitaptaki ilk sırayı *Alp Arslan'ın Rûhuna Gazel* adlı şiire tahsis etmek daha uygun olacaktır.

Benim için 1071'den evvelki devirlerimiz kabl-et tarih (tarih öncesi), fakat 1071'den sonraki devirlerimiz tarihtirler. Selçuk ve Osmanlı asırlarında Anadolu, Rumeli ve İstanbul'a manzara ve mimarî itibarıyla verdiğimiz şekli; lisanın yeni tecellisini, devlet ve medeniyetimizin yeniden yaradılışı ve yürüyüşünü; sanayimizin hariçten ve bir çiviye bile muhtaç olmadan vatan toprağından ve milletin eliyle yapılışını; ordumuzun bütün silahlarını, donanmamızın beş yüz sene bütün tahta, demir ve yelkenleriyle kendi elimizden çıkışını, hâsılı bütün terkibi şedîd bir hayranlıkla idrak etmeye başlamıştım... Ancak bunu duymak ve hayal meyal görmek kâfi değildi. Yakından bilmek lazımdı. Bilmek için de en sağlam vesikaları okumaya ihtiyaç vardı. İstiyordum ki miliyetimizin tedkiki, hiçbir zaman inkar edilemeyecek böyle sağlam vesikalarla tahlil ve terki edilsin. O kadar ki, asırlarca Türk gençleri bir vesikadan bir saniye bile şüphe etmesinler.⁴

tümcelerinde belirttiği gibi o, hocası Albert Sorel'in görüşleri doğrultusunda, Malazgirt savaşı (1071) öncesini kable't-târih (tarih öncesi) olarak kabul eder. Türkler'e Anadolu kapılarının açıldığı Malazgirt Savaşı (1071) öncesini bu tarihin başlangıcı olarak kabul ettiğine göre, ilk iki beyti

İklîm-i Rûm'u tuttu cihângîr savleti
Tarih o işde gördü nedir şîr savleti
Titretti arş u ferşi Malazgird önündeki
Cûş u hurûş-ı rahş ile şemşîr savleti⁵

şeklinde olan *Alp Arslan'ın Ruhuna Gazel* adlı şiiri, kitabın ilk şiiri olarak kabul etmek, düşüncesine uygun olacaktır.

Baştaki *Selim-nâme*, aynı zamanda kitabın en uzun şiiridir. Şâir bunu yazarken, 16. yüzyılda gelenek haline gelen *Selim-nâme* ve *Süleyman-nâme*'lerden esinlenmiş olmalıdır. Yavuz Sultan Selim'i övgü dolu beyitlerin ardından

Rûy-ı zemîni tâbi-i ferman kılmaga
Sultan Selim Hân gibi bir şîr-i ner gelür⁶

beytiyle karşılayan şâir, savaşlarını *Başlayış* (1514), *Sefer* (1514), *Çaldıran* (1514), *Toplayış* (1515), *Mercidâbık* (1516), *Ridaniyye* (1517) alt başlıklı müstakil şiirler ha-

⁴ Banarlı, Nihad Sâmi (1977), Resimli Türk Edebiyatı (Cilt 2), İstanbul: MBE Yayını, s. 1176

⁵ Yahya Kemâl, a.g.e., s.45

⁶ Yahya Kemâl, a.g.e., s.8

linde hikâye eder. *Rihlet* başlığı altında da Sultan'ın dünyadan göçüşüne atıfta bulunur.

Selim-nâme'yi izleyen sayfalarda gazeller bulunmaktadır. Eski dîvânların Gazeliyyat bölümlerini çağrıştıran bu bölümdeki şiirler sırasıyla *Bebek Gazeli*, *Perestiş*, *İstanbul'u Fetheden Yeniçeriye Gazel*, *Şeref-âbâd*, *Bir Sâki*, *Mükerrer Gazel*, *Gönül*, *Söz Meydânı*, *Gazel*, *Rıtl-ı Girân*, *Ezân-ı Muhammedî*, *Alp Arslan'ın Ruhuna Gazel*, *Ne Bildik Ne Bilmedik*, *16 Mart 1920*, *Şâd Olmayan Gönül*, *Ma-hûrdan Gazel*, *Hisâr Gazeli*, *Tür'dan Mülhem*, *Ali Emîri'ye Gazel*, *Tazmin*, *Çubuklu Gazeli*, *Göztepe Gazeli*, *Çamlıca Gazeli*, *İnşirâh Gazeli*, *Gedik Ahmet Paşa'ya Gazel*, *Zevk-âbâd*, *Fâzıl Ahmed'e Gazel*, *Kadrî'ye Gazel*, *Vedâ Gazeli*, *Tanbûri Cemil'in Ruhuna Gazel*, *Söyler*, *Üsküdar Vâsfinda Gazel*, *Derin Beste*, *Erzurum Gazeli*, *Hazân Gazeli*, *Selîm-i Sâni'ye Gazel*, *İsmâ'il Dede'nin Kâ'inâtı*, *Abdülhak Hâmid'e Gazel* ve *Bahar-âbâd*'dir.

Gazeller bölümünde yer alan bu şiirlerin bir kısmı geçmişte yaşamış, tarih ve mûsikî alanında isim yapmış kişilere ithaf edilmiştir. Bazıları İstanbul'un *Göztepe*, *Çamlıca*, *Çubuklu*, *Bebek* ve *Üsküdar* gibi güzel mekanları övgüsünde yazılmışken bazıları da Lâle Devri'nde yapılmış kasırlara ve bu kasırlardaki eğlenceleri anımsatırlar. Bu şiirleri okurken okuyucunun Yahya Kemâl'i Lâle Devri'nin ünlü şâiri Nedim'le özdeşleştirmemesi içten bile değildir. Gazelleri Lâle Devri'nin İstanbul'unu, kendi de Nedim'i çağrışırsa bile, bu şiirleri gerçek anlamda bir gazel olarak kabul etmek doğru olmaz. Çünkü gazel, Eski Türk Edebiyatı nazım şekilleri içerisinde şairin duygu, düşünce ve hayallerini olduğu gibi aktarabildiği nazım şekillerinden biridir. Belki de en uygun nazım şeklidir. Oysa, Yahya Kemâl bu gazelerde sanki Nedim'in kafasıyla 20. yüzyıl İstanbul'unda dolaşır gibidir.

Gazellerden *Çubuklu Gazeli*, *Ezân-ı Muhammedi*, *Vedâ Gazeli*, *İstanbul'u Fetheden Yeniçeriye Gazel* şâirin bestelenmiş şiirleri arasındadır.

Vur pençe-i Âlî'deki şemşir aşkına
Gülbângi âsmânı tutan pîr aşkına⁷

beytiyle başlayan *İstanbul'u Fetheden Yeniçeriye Gazel*'le, ilk iki beyti

Âheste çek kürekleri mehtâb uyanmasın
Bir âlem-i hayâle dalan âb uyanmasın

Âgûş-ı nev-bahârda hâbidedir cihân
Sürsün sabâh-ı haşre kadar hâb uyanmasın⁸

⁷ Yahya Kemâl, a.g.e., s.27

⁸ Yahya Kemâl, a.g.e., s.63

beyitlerini içeren *Çubuklu Gazeli*, besteyle icra edilmelerinin de etkisiyle çok meşhur olmuş şiiirlerindendir.

Kitapta gazellerden sonra *Musammatlar, Şarkılar, Kut'alar ve Beyitler* bulunmaktadır. Musammatları *Sene 1140, Seyfi'ye Refâkat, Neşâti'nin Gazelini Tahmîs, Tahmîs-i Gazel-i Hümayûn, Râmî Mehmet Paşa'nın Gazel Matla'ını Taştîr ve Bâki'nin Gazelini Taştîr* adlarını taşımaktadır. Musammatlarını bir cümle ile değerlendirmek gerekirse söylenebilecek en uygun söz, gazelleri gibi bunların da başarılı şiiirler olmasıdır. Özellikle Neşâti'nin

Gitdin ammâ ki kodun hasret ile cânı bile
İstemem sensiz geçen sohbet-i yârânı bile

matla'lı gazelini taştîri, asıl şiiirle de uygunluk gösteren ve onunla bütünleşen musammatlardandır. Kitapta musammatları takiben şarkılara yer verilmiştir. Açık ve anlaşılır bir dille söylenen ve bestelenerek mûsikî eşliğinde icra olunan bu şarkıları da Yahya Kemâl'in bir şiiir ustası olduğunun delili durumundadırlar. Birinin diğerinden daha güzel olduğu hakkında görüş bildirmenin güç olduğu bu şarkıların hepsi iki dörtlükten oluşurlar. Bunlardan, sevgilinin başkalarıyla gülüp eğlenmesine sitem yollu yazılmış birinin ilk dörtlüğü:

Dün kakhahalar yükseliyorken evinizden
Bendim geçen, ey sevgili, sandalla denizden!
Gönlümlle, uzaklarda bütün bir gece sizden
Bendim geçen, ey sevgili, sandalla denizden! ⁹

şeklinde. Şâirin, geçmişte sevgilisiyle güzel günler geçirdiği yerlerde, eski mutlu günlerin özlemine göz yaşlarını katarak yazdığı bir kasidenin nesibini çağrıştıran diğeri ise aşağıya alınmıştır.

Kalbim yine üzgün, seni andım da derinden,
Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden!
Üzgün ve kırılmış gibi en ince yerinden,
Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden!

Senden boşalan bağırıma göz yaşları dolmuş!,
Gördüm ki yazın bastığımız otları solmuş.
Son demde bu mevsim gibi benzim de kül olmuş
Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden! ¹⁰

⁹ Yahya Kemâl, a.g.e., s.121

¹⁰ Yahya Kemâl, a.g.e., s.120

Kitabın sonunda kıt'alar ve beyitler bulunmaktadır.

Abstract: Yahya Kemâl Beyatlı is one of the greatest poets of the Twentieth Century Turkish Literature. He owned a great and deserved fame with poems he wrote in pure Turkish Language, which he defined like his mother's milk in his mouth. *His knowledge to history led him to the thought of expressing historical events in the language of the period in which those particular events occurred.* With this, Beyatlı produced poems in Ottoman Turkish as well as his poems written in Turkey Turkish. He is also successful in archaic verse form and in those written with "Arûz" meter. *He gathered those poems in the book titled on "With the Wind of Archaic Verse".* In this book, poems written in the forms, like gazel, tahmîs, taştîr etc., are included.

Key Words: Yahya Kemal Beyatlı, Neoclassical Poem